Адольфові Таверньє

Хазяїн Шіко, епревільський шинкар, спинив свою бідку перед фермою тітки Маглуар. То був високий чолов’яга сорока років, червоний і череватий; ішла поголоска, що він здатний на все лихе.

Він прив’язав коня до стовпа в воротах і ввійшов у двір. У нього були землі, суміжні з садибою старої, і він уже давно накидав оком на її грунти. Разів із двадцять пробував купити ділянку, але тітка Маглуар уперто відмовляла.

— Тут я народилася, тут і помру, — казала вона.

Він застав її коло дверей — вона чистила картоплю. У свої сімдесят два роки, суха, зморщена, зігнута, жінка була невтомна, як молода дівчина. Шіко ляснув її дружньо по спині й присів поряд на стілець.

— Ну, тітко, як здоров’ячко?

— Та нічого, а ви як, хазяїне Проспере?

— Ех! Коли б не ревматизм, було б усе гаразд.

— То й добре.

І вона замовкла. Шіко дивився, як вона справлялася з роботою. Її покорчені, криві, тверді, як краб’ячі клешні, пальці, немов лещатами, хапали сірувату картоплину; вона спритно повертала її, знімаючи довгу стрічку лушпиння лезом ножа, який тримала в другій руці. Чисту жовту картоплину кидала у відро з водою. Троє відважних курок підходили по одній аж до її пелени, хапали лушпиння й прожогом тікали, несучи здобич у дзьобі.

Шіко, здавалось, ніяковів, вагався, маючи сказати щось, але слова не йшли йому з язика. Нарешті він зважився:

— Скажіть-но, тітко Маглуар...

— А що ви хотіли?

— Та оця ферма, ви все-таки не хочете мені її продати?

— От цього вже ні. І не думайте. Це вирішено, вирішено й не переінакшиться.

— Бачте, я надумав таку угоду, щоб і вам, і мені було вигідно.

— А що таке?

— Та от. Ферму ви мені продаєте, а вона все ж за вами залишиться. Розумієте? От послухайте моєї ради.

Стара перестала чистити городину, її жваві очі з-під змарнілих повік утупились у шинкаря.

Він провадив далі:

— Я зараз поясню. Я даю вам щомісяця сто п’ятдесят франків. Ви добре чуєте — щомісяця привожу вам аж сюди в своїй бідці тридцять екю по сто су. І більш нічого не міняється, ну нічогісінько; ви лишаєтесь на своїй фермі, вам нема до мене ніякого діла, ви мені нічого не винні. Тільки й вашої роботи, що брати з мене гроші. Це вам підходить?

Він дивився на неї весело й приязно.

Стара недовірливо озирала його, роздумуючи, де саме тут пастка. Вона спитала:

— Мені-то вигідно, а для вас ця ферма так-таки нічого й не дає?

Він промовив:

— Не турбуйтесь про це. Житимете, скільки Господь вам поможе. Ви ж у себе вдома. Тільки заготуєте в нотаріуса папірець, що після вас ферма переходить мені. У вас нема дітей, хіба що племінники, ну то ви їм нічого не винні. Ну як, підходить? Ви дбаєте про своє добро до кінця свого віку, а я щомісяця даю вам тридцять екю по сто су. Це дуже для вас вигідно.

Хоч стара все ще непокоїлась і дивувалась, але вже піддалася спокусі. Вона промовила:

— Я не кажу "ні". Але я хочу як слід розміркувати. Приїздіть на тому тижні, побалакаємо, і я дам вам відповідь.

І дядько Шіко поїхав, задоволений, немов король, який тільки-но завоював цілу імперію.

Тітка Маглуар була стурбована. Тієї ночі вона не спала. Чотири дні трусила її пропасниця вагання. Вона вчувала щось недобре в цій справі, але думка про тридцять екю, про це прекрасне, дзвінке срібло, що, немовби з неба, просиплеться в її фартух і для якого нічого не треба робити, — ця думка страшенно її спокушала.

Отож вона пішла до нотаріуса й розповіла свою справу. Він порадив їй згодитись на пропозицію Шіко, але правити з нього п’ятдесят екю по сто су замість тридцяти, бо її ферма щонайменш коштує шістдесят тисяч франків.

— Якщо ви проживете ще п'ятнадцять років, — сказав нотаріус, — то й тоді він заплатить за неї тільки сорок п’ять тисяч франків.

У старої закалатало серце, коли вона почула про п’ятдесят екю щомісяця, але вона була насторожі, боячись усяких випадковостей, прихованих хитрощів, і до самого вечора розпитувала нотаріуса, не зважуючись піти. Нарешті звеліла заготовити папір і повернулась додому схвильована, немов випила кухликів чотири молодого сидру.

Коли Шіко приїхав по відповідь, вона примусила довго себе вмовляти, оголосивши, що не згодна, а тим часом її гриз страх, що він не згодиться на п’ятдесят монет по сто су. Та що він настоював, вона нарешті заявила свої вимоги.

Шинкар підскочив з досади й відмовився.

Тоді, щоб його переконати, вона почала висловлювати догадки, скільки вона може ще прожити.

— Я, напевно, не проживу більш як п’ять-шість років. Тепер мені сімдесят три, а до того я ще й слаба. Якось увечері я була думала, що вже помираю. Так усе нутро й вивертало. Ледве до постелі дісталася.

Але Шіко не приставав на такі умови.

— Ну, ну, стара хитрухо, ви ще міцна, як церковіїий дзвін. Ви житимете щонайменш до ста років. Мене ви напевне поховаєте.

Цілий день минув у суперечці. Стара ніяк не піддавалась, і шинкар, зрештою, погодився дати п’ятдесят екю.

Другого дня вони підписали угоду. І тітка Маглуар узяла десять екю на могорич.

Минуло три роки. Тітка Маглуар була міцна, як граб. Вона нітрохи не постаріла, і Шіко був, у розпачі. Йому здавалося, що він цілу вічність платить їй ренту, що його обдурено, обікд>адено й зруйновано. Інколи він приїздив

од відати стару фермерку, як ходять у липні в поле подивитись, чи колос уже стиглий на жнива. Тітка Маглуар зустрічала його з бісиками в очах. Вона нібито раділа, що утнула йому таку штуку, і Шіко швидко залазив на свою бідку, бурмочучи крізь зуби:

— Ти таки не здихаєш, відьмо!

Він не знав, що робити. Йому кортіло задушити її. Він ненавидів її лютою, похмурою ненавистю обкраденого селянина.

І він пустився на хитрощі.

Якось він приїхав до тітки Маглуар, радісно потираючи руки, як і того разу, коли запропонував угоду.

Кілька хвилин пробалакавши, він сказав:

— Скажіть, тітко, чом ви ніколи не зайдете до нас пообідати, як проїздите Евпревілем. Люди вже гомонять, що ми посварились, і це мені дуже прикро. Самі знаєте, платити вам не доведеться. Почастую обідом, я не скупий. Як тільки забажається, так і приходьте, не соромлячись, це мені буде тільки приємно.

Тітці Маглуар не треба, було двічі повторювати, і через день, їдучи возом разом з наймитом Селестеном на базар, вона без церемоній поставила свого коня в стайню дядька Шіко й попросила обіцяний обід.

Шинкар зустрів її привітно, як шановного гостя, подав на стіл курча, кров’яну й ліверну ковбасу, баранину й капусту з салом. Але стара,

здержлива ще з дитинства, майже нічого не їла, бо завжди споживала тільки трохи юшки та скоринку хліба, намазану маслом.

Розчарований Шіко стояв на своєму. Пила вона ще менше, а від кави рішуче відмовилась.

Він спитав:

— Але ж чарочку ви вип’єте?

— Гаразд. Я не від того.

Він крикнув на весь шинок:

— Розалі, принеси горілки, найкращої, найміцнішої. І служниця принесла високу пляшку, прикрашену паперовим виноградним листом.

Шіко налив дві чарки.

— Покуштуйте, тітко, це — знаменита річ.

Жінка почала пити потихеньку, маленькими ковтками, щоб довше посмакувати. Вона вицідила все до краплі й похвалила:

— Ну, ну, оце-то горілка!

Вона не договорила, як Шіко налив їй ще. Відмовлятись було вже пізно, вона смакувала другу чарку довго, як і першу.

Шинкар умовляв випити ще й по третій, та вона не погоджувалась.

Він наполягав:

— Та, чуєте, це ж як молоко, я п’ю по десять, дванадцять чарок, і без ніякої шкоди. Вона йде непомітно. Ні в шлунку, ні в голові не лишається, сказати б, тане в роті. Нема нічого кращого для здоров’я.

Старій дуже кортіло випити, і вона піддалась, але пів-чарки лишила.

Тоді Шіко в пориві Щедрості вигукнув:

— Ну раз вона вам подобається, то я дам вам барильце, щоб показати, який я вам приятель!

Стара не відмовилась і поїхала, трохи п’яненька.

Другого дня шинкар в’їхав у двір тітки Маглуар і витяг з повозки маленьке барильце з залізними обручами. Потім він захотів, щоб вона покуштувала й пересвідчилась, що це та сама горілка. І коли вони випили по три чарки, він сказав од’їжджаючи:

— І знаєте, як вона вийде, в мене є ще, ви не соромтесь, я не скупий. Що швидше вип’єте, то приємніше мені буде.

І виліз на свою біду.

Навідався він знову через чотири дні. Стара сиділа перед дверима, збираючись різати хліб до юшки.

Шіко підійшов, привітався, нахилився аж до обличчя тітки Маглуар, щоб відчути її віддих. Від неї тхнуло алкоголем. Тоді обличчя його проясніло.

— Ви ж почастуєте мене чарочкою? — сказав він.

І вони двічі чи тричі цокнулися.

А скоро пройшла поголоска, що тітка Маглуар пиячить на самоті. Її піднімали то в кухні, то в дворі, то на довколишніх шляхах і приносили додому, п’яну мов хлющ.

Шіко вже не їздив до неї, і коли йому говорили про селянку, він бурмотів з журливим виглядом:

— Це ж нещастя, в її літах мати таку звичку. Бо, бачите, як старий, то вже сил бракує. Коли б не сталося лиха!

І, справді, з нею сталося лихо. Тієї зими перед Різдвом вона п’яна упала в сніг і померла.

І дядько Шіко, що дістав у спадщину її ферму, казав:

— Ото дурна! Якби вона не пиячила, то прожила б іще років десять.